
Nevena Dačić, Bojana Vujović i
Nevena Todorović

Konotativno značenje parova pojmova

Opšti problem kojim je ovaj rad inspirisan jeste ispitati kako karakteristike elemenata koji čine jednu celinu utiču na subjektivni doživljaj celine. U ovom istraživanju pokušali smo da ispitamo faktore koji utiču na doživljaj parova imenica kao celine. Faktori koje smo varirali bili su: 1) konotativno značenje prve reči u paru; 2) konotativno značenje druge reči i 3) redosled kojim su reči u paru izlagane. Zavisne varijable bile su procene konotativnog značenja parova imenica kao celine po sledećim dimenzijama konotativnog značenja: 1) emotivno-evaluativna; 2) kognitivna i 3) konativna dimenzija. Konotativna značenja pojedinačnih imenica kao i parova pojmova merena su na skali konotativnog diferencijala. U istraživanju je učestvovalo 60 ispitanika, oba pola, uzrasta 16-19 godina, polaznika Istraživačke stanice Petnica. Dobijeni podaci obrađeni su trofaktorskom univarijantnom analizom varijanse, za svaku od navedenih zavisnih varijabli posebno. Rezultati su pokazali da konotativna značenja pojedinačnih reči imaju statistički značajan efekat na procenu konotativnog značenja parova imenica kao celine. Redosled kojim su pojedinačni pojmovi izlagani nije imao efekat na subjektivni doživljaj grupe reči. Opšti nalaz je da se konotativno značenje parova imenica može dobro objasniti na osnovu konotativnih značenja pojedinačnih reči. Ipak, uloga konotativnog značenja prve i druge reči u paru se razlikuje. Diskutovano je da prva reč u paru imenica određuje da li će se par generalno proceniti kao pozitivan odnosno negativan. Ovaj uticaj nazvali smo davanje direkcije. Druga reč u paru određuje koliko će pozitivno grupa reči biti procenjena. Ovaj vid uticaja nazvali smo valencijom.

Uvod

Problem značenja reči je zajedničko polje interesovanja više naučnih disciplina kao što su logika, lingvistika i psihologija. U svim ovim naukama značenje se tretira kao složen fenomen. Tako svaka reč ili pojam može imati dva značenja. Ona se označavaju kao denotativno i konotativno značenje reči. Denotativno značenje reči upućuje na objektivna svojstva objekta koji je tom reči označen. Drugim rečima, denotativno značenje predstavlja vezu između pojma i sveta objekata. Tako bi denotativno značenje reči voda moglo biti određeno kao nešto neživo, tečno, što menja agregatna stanja i sl. Nasuprot denotativnom, konotativna dimenzija značenja upućuje na neka subjektivna svojstva označenog objekta. Konotativno značenje reči predstavlja plod individualnog iskustva osobe sa objektom koji je označen. Tako bi konotativno značenje reči voda bilo nešto dinamično, jasno, potencijalno opasno i sl.

Dosta dugo je u naukama koje se bave problemom značenja bio dominantan stav da je konotativno značenje reči nemoguće naučno opisati i meriti. Kao glavni razlog je često navođeno upravo subjektivno poreklo konotativnog značenja pojmova. Pošto je konotativno značenje subjektivnog porekla očekivano je da postoje i značajne intersubjektivne razlike u pripisivanju određenog konotativnog značenja istim pojmovima. Dalje se postavlja pitanje da li je

Nevena Dačić (1984), Majdanpek, Šaška 7/24, učenica 4. razreda Gimnazije u Majdanpeku

Bojana Vujović (1985), Beograd, Prve pruge 41/26, učenica 3. razreda Filološke gimnazije u Beogradu

Nevena Todorović (1986), Požega, Mihaila Pupina 1, učenica 2. razreda Gimnazije "Sveti Sava" u Požezi

MENTOR:

Dragan Rangelov (1981), Bela Palanka, Krste Tošića 3, student IV godine psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

moгуće konotativno značenje nekog pojma opisati nezavisno od subjekta koji nas o tom značenju izveštava. Odgovor na ovo pitanje je bio odričan. Otuda je potekao stav da je konotativno značenje pojmova neodvojivo od subjekta i kao takvo nepodesno za opisivanje.

Ukoliko i prihvatimo ovu argumentaciju postavlja se pitanje da li je moguće barem otkriti neke bazične dimenzije konotativnog značenja. Drugim rečima treba utvrditi koji su to faktori koji utiču na individualne razlike u subjektivnom doživljaju određenog pojma. Ovim pitanjem se detaljnije bavio Ozgud (Osgood *et al.* 1957; Osgood *et al.* 1975). On je želeo da ispita prirodu konotativnog značenja pojmova. Zanimalo ga je da li je konotativno značenje po svojoj strukturi jedinstveno ili se sastoji iz više nekih bazičnijih dimenzija koje zajedno određuju konotativno značenje nekog pojma. Ozgud je svojim ispitanicima dao niz imenica koje označavaju neke pojmove. Nakon svake imenice sledila je lista parova opozitnih prideva koji su označavali neka subjektivna svojstva pojmova. Neki od parova prideva bili su dobar – loš, prijatan – neprijatan, bitan – nebitan i sl. Ispitanici su imali zadatak da označe u kojoj meri navedeni pridevi dobro opisuju date imenice. Faktorskom analizom utvrdio je da se pridevi koji opisuju subjektivna svojstva pojma grupišu u tri velike grupe. On je te faktore opisao kao:

1. faktor evaluacije (u koji se ubrajaju pridevi kao što su dobar–loš, lep–ružan)
2. faktor potencije (koji čine pridevi kao što su jak–slab, veliki–mali)
3. faktor aktiviteta (brz–spor, mlad–star).

Osnovni nalaz Ozgudovih istraživanja bio je da individualne razlike u subjektivnom doživljaju pojmova određuju tri navedena faktora. Oni zajedno čine konotativnu dimenziju značenja pojma. Druga vrednost ovog istraživanja je da je pokazalo da je konotativno značenje moguće meriti. Konotativno značenje svakog pojma moguće je odrediti kao njegovo mesto u prostoru koji određuju dobijene dimenzije konotativnog značenja. Osnovna zamerka Ozgudovim istraživanjima bila je što nije dovoljno jasno razdvojio konotativno i denotativno značenje pojmova. U skale koje je koristio bili su uključeni i pridevi koji su referirali na objektivna svojstva pojmova. To su bili pridevi poput mek–tvrđ, gladak–hrapav i sl. Drugim rečima Ozgud je pored dimenzija subjektivnog doživljaja pojma merio i objektivne karakteristike navedenog pojma.

Pošto je razvijena osnovna metodologija za utvrđivanje subjektivne dimenzije značenja pojmova, nametnula se potreba za pouzdanim i validnim instrumentom koji bi merio konotativno značenje pojmova. Takođe je bilo potrebno i izdvojiti subjektivne dimenzije doživljaja pojmova od njihovih fizičkih svojstava. Ovim problemom pozabavio se Janković (1999a). Jedan od problema bio je utvrditi reprezentativni uzorak prideva kojima se označavaju subjektivna svojstva pojmova. Iz većeg korpusa prideva logičkom analizom izdvojeno je 70 parova opozitnih prideva koji su činili osnovnu verziju instrumenta. Zatim je ispitanicima dato da procene 10 imenica po tim pridevima. Faktorskom analizom izolovani su sledeći faktori:

1. emotivno-evaluativni (prijatno, drago, voljeno)
2. konativni (upečatljivo, bitno, zanimljivo)
3. kognitivni (razumljivo, logično, objašnjivo).

Interesantno je što se i u Ozgudovom istraživanju pojavilo tri faktora. Ovo je dodatna potvrda nalazu da se varijacije u subjektivnom doživljaju pojmova mogu opisati sa tri dimenzije. Ono što je različito u ova dva istraživanja jeste da se dobijeni faktori razlikuju u sadržaju. Pridevi koji ulaze u sastav faktora u Ozgudovom istraživanju se razlikuju od prideva koji ulaze u sadržaj faktora u Jankovićevom istraživanju. Ipak, oni se mnogo više poklapaju nego što se razlikuju.

Janković je od prideva koji su imali najveća zasićenja na dobijenim faktorima sastavio skalu za merenje konotativnog značenja pojmova. U ovu skalu je ušlo po pet prideva koji su imali najveća zasićenja na jednom od faktora i mala zasićenja na ostalim faktorima. Skalu poznatu kao CD15, odnosno konotativni diferencijal, ukupno čini 15 parova opozitnih prideva, po pet za svaki od faktora. Ovaj instrument se često upotrebljava za ispitivanje subjektivnog doživljaja pojedinačnih pojmova. Danas postoje i baze konotativnog značenja pojedinačnih reči (Janković 1999b).

Pošto je ostvaren način da se konotativno značenje pojedinačne reči pouzdano i validno utvrdi, postavlja se pitanje kako se konotativna značenja pojedinačnih pojmova međusobno prožimaju u jednom celovitom iskazu. Drugim rečima, značajno je utvrditi kako u grupama imenica pojedinačna značenja pojmova određuju subjektivni doživljaj grupe reči kao celine. U svakodnevnoj komunikaciji pojedinačni pojmovi se nikada na pojavljuju izolovano. Pojedinačni pojmovi se uvek javljaju u određenom

kontekstu. Oni se javljaju kao deo određenog iskaza u kome se stavljaju u odnose sa drugim pojmovima. Tako možemo pretpostaviti da i sam iskaz kao celina ima izvesno konotativno značenje za sebe. Na konotativno značenje celine verovatno utiču pojedinačna konotativna značenja pojedinačnih pojmova. Postavlja se pitanje na koji način pojedinačni pojmovi utiču na konotativno značenje grupe pojmova. Moguće je da je konotativno značenje grupe reči aditivna kombinacija pojedinačnih konotativnih značenja. Ovo bi značilo da se konotativno značenje grupe reči može u potpunosti svesti na kombinaciju pojedinačnih konotativnih značenja. Druga mogućnost je da spajanjem pojedinačnih pojmova u celinu nastaje neki nov kvalitet. To bi značilo da se grupa reči doživljava kao nešto kvalitativno različito od pojedinačnih reči iz kojih je sastavljena.

Dalje, postavlja se pitanje da li konotativno značenje grupe reči zavisi od redosleda kojim su pojedinačne reči u grupi izložene. Naime, u različitim istraživanjima koja su proučavala proces formiranja opšte impresije pokazalo se da redosled sa kojim pristižu pojedinačne informacije utiče na kvalitet opšte impresije. Moguće je da u zavisnosti od redosleda pojedinačnih pojmova varira i subjektivni doživljaj grupe reči.

Empirijska provera toga kako konotativna značenja pojedinačnih pojmova, kao i njihov redosled određuju subjektivni doživljaj grupe pojmova predstavlja temu ovog rada.

Metod

Subjekti. U istraživanju je učestvovalo 60 ispitanika, polaznika Istraživačke stanice Petnica, oba pola, uzrasta 16–19 godina.

Stimulusi. Stimulusi su se sastojali od 9 imenica koje su izabrane tako da se što više međusobno razlikuju po konotativnom značenju. Za ove imenice smo unapred utvrdili njihova konotativna značenja po sve tri dimenzije (emotivno-evaluativna, kognitivna i konativna dimenzija konotativnog značenja). S obzirom na njihove devijacione skorove na instrumentu CD15 stimulusi su grupisani u tri kategorije: a) dosledno negativni (imenice koje su imale negativne devijacione skorove po svim dimenzijama konotativnog značenja); b) neutralni (imenice čiji su se devijacioni skorovi kretali oko nule po svim faktorima) i c) dosledno pozitivni (imenice koje su imale

pozitivne devijacione skorove po sva tri faktora). To su sledeće imenice:

- a) dosledno negativne: tumor, pokolj, košmar;
- b) dosledno neutralne: vrata, kometa, kamen;
- c) dosledno pozitivne imenice: letovanje, osmeh i uspeh.

Stimulusi su zatim kombinovani u parove imenica, svaka sa svakom. Tako je dobijeno 36 parova imenica. Zatim je variran i redosled pojedinačnih pojmova u paru što je rezultiralo sa 72 para imenica (36×2) kao eksperimentalnih stimulusa.

Varijable. U istraživanju smo varirali tri faktora: 1) konotativno značenje prve reči u paru, sa nivoima: a) negativno; b) neutralno i c) pozitivno; 2) konotativno značenje druge reči u paru i 3) redosled pojedinačnih pojmova: u jednom slučaju je određen pojam bio na prvom mestu, a u drugom slučaju na drugom mestu u paru. Zavisne varijable su bile procene ispitanika koliko parovi opozitnih prideva dobro opisuju navedene imenice. Bilo je tri zavisne varijable: 1) procena emotivno-evaluativnog; 2) konativnog i 3) kognitivnog značenja parova imenica.

Instrument. U istraživanju smo koristili modifikovanu verziju skale konotativnog diferencijala CD15. Tačnije izabrali smo po tri para opozitnih prideva koji su pokazali da imaju najveća zasićenja na emotivno-evaluativnom, kognitivnom i konativnom faktoru. To su sledeći parovi opozitnih prideva:

- 1) emotivno-evaluativni faktor:
 - a) nepoželjno – poželjno
 - b) neprijatno – prijatno
 - c) neprivlačno – privlačno
- 2) konativni faktor:
 - a) slabo – jako
 - b) nebitno – bitno
 - c) neupečatljivo – upečatljivo
- 3) kognitivni faktor:
 - a) neobjašnjivo – objašnjivo
 - b) nerazumljivo – razumljivo
 - c) nejasno – jasno.

Pridevi su bili izloženi u formi sedmostepenih bipolarnih skala procene:

SLABO –3__–2__–1__0__1__2__3 JAKO

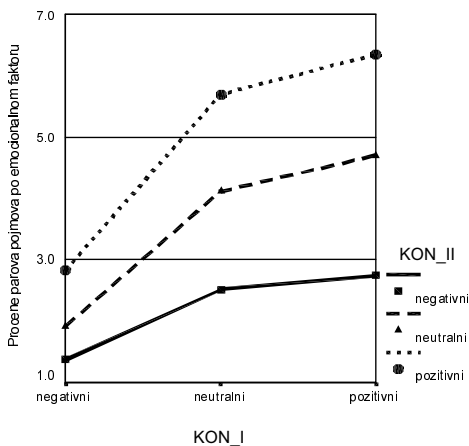
Postupak. Uzorak je bio podeljen u tri grupe od 20 ispitanika, slučajnim izborom. Svaka grupa je imala zadatak da na skalama konotativnog diferencijala proceni po 24 para imenica. Iz praktičnih razloga, svi ispitanici nisu procenjivali sve parove imenica, jer bi inače sam proces predugo trajao.

Rezultati

Najpre je izvršeno prevodenje bipolarne skale od -3 do 3 u pozitivnu unipolarnu skalu od 1 do 7. Zatim su izračunate aritmetičke sredine procena ispitanika za svaki par imenica pojedinačno po skalama. Na kraju su izračunate aritmetičke sredine procena po skalama koje mere pojedinačne faktore konotativnog značenja (emotivno-evaluativni, kognitivni i konativni). Prosečne procene parova pojmova po dimenzijama konotativnog značenja (emotivno-evaluativna, kognitivna i konativna) dalje su analizirane trofaktorskom univarijantnom analizom varijanse. Faktori su bili

- 1) konotativno značenje prvog pojma u paru (u oznaci KON I);
- 2) konotativno značenje drugog pojma u paru (u oznaci KON II) i
- 3) redosled imenica u paru.

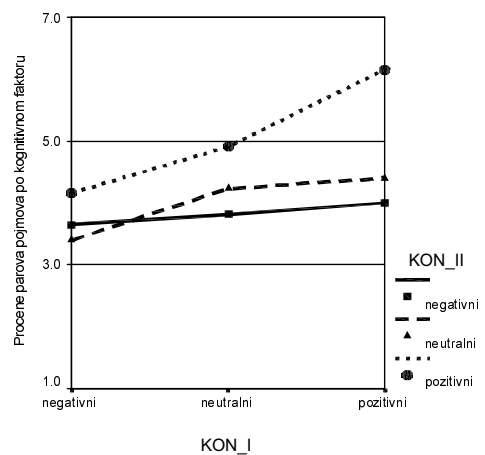
Rezultati su pokazali da redosled nema statistički značajan efekat na procenu konotativnog značenja para imenica. Takođe, redosled nije imao ni statistički značajne interakcije sa konotativnim značenjem prvog i drugog pojma u paru. Stoga se u daljem tekstu ovaj faktor neće dalje razmatrati.

Slika 1.
Efekti konotativnog značenja prvog i drugog pojma i njihove interakcije na procenu parova pojmova po *emotivno-evaluativnom* faktoru.

Figure 1.
Effects of connotative meaning of the first and second concept and their interaction on the evaluation of pairs of concepts on *affective-evaluative* factor.

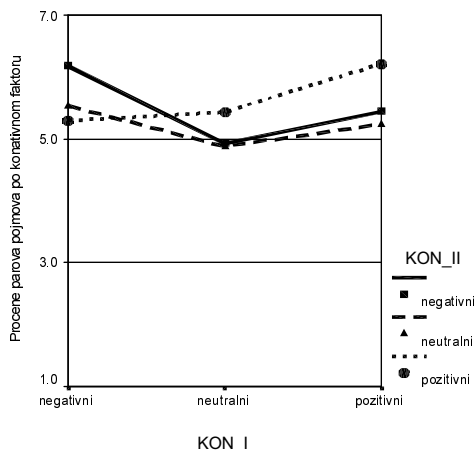
Efekat konotativnog značenja prvog pojma u paru (KON I) na procenu emocionalno-evaluativne dimenzije konotativnog značenja grupe reči je statistički značajan ($F(2) = 63.213$; $p < 0.05$), kao i efekat drugog druge reči u paru (KON II) ($F(2) = 58.508$; $p < 0.05$). Efekat njihove interakcije nije statistički značajan, što se može primetiti po tome što su linije na slici 1 skoro paralelne. Na slici 1 se vidi da konotativno značenje prvog pojma u paru (KON I) određuje oblik krive, dok konotativno značenje druge reči (KON II) određuje visinu krive. O ovom nalazu će biti više reči u diskusiji.

Slika 2.
Efekti konotativnog značenja prvog i drugog pojma i njihove interakcije na procenu parova pojmova po *kognitivnom* faktoru.

Figure 2.
Effects of connotative meaning of the first and second concept and their interaction on the evaluation of pairs of concepts on *cognitive* factor.

Uticao konotativnog značenja prvog pojma u paru (KON I) na procenu kognitivne dimenzije konotativnog značenja grupe reči je statistički značajan ($F(2) = 63.213$; $p < 0.05$), kao i uticaj druge reči u paru (KON II) ($F(2) = 58.508$; $p < 0.05$). Efekat njihove interakcije nije statistički značajan. Na slici 2 se može videti da konotativno značenje prvog pojma na izvestan način određuje oblik krive, dok konotativno značenje drugog pojma određuje visinu krive. Ova relacija je nalik relaciji KON I i KON II na slici 1, mada nije toliko izražena.

Slika 3.
Efekti konotativnog značenja prvog i drugog pojma i njihove interakcije na procenu parova pojmova po *konativnom* faktoru.

Figure 3.
Effects of connotative meaning of the first and second word and their interaction on the evaluation of pairs of words on *conative* factor.

Efekat konotativnog značenja prve reči (KON I) na procenu konativne dimenzije konotativnog značenja grupe reči je statistički značajan ($F(2) = 10.569$; $p < 0.05$), kao i efekat konotativnog značenja druge reči ($F(2) = 3.944$; $p < 0.05$). Jedino se u ovom slučaju efekat interakcije KON I i KON II pokazao statistički značajnim ($F(2) = 3.67$; $p < 0.05$). Statistički značajna interakcija ova dva faktora posledica je toga da se parovi pojmova koji su visoko procenjeni po drugom pojmu u paru ponašaju drugačije od ostalih kombinacija pojedinačnih konotativnih značenja (uporediti tačkastu liniju na slici 3 sa ostalim). Na slici 3 se vidi da za slučajeve kada je konotativno značenje drugog pojma u paru procenjeno kao negativno ili neutralno važi nalaz da konotativno značenje prvog pojma određuje oblik, a konotativno značenje drugog pojma određuje visinu krive.

Diskusija

Osnovno pitanje na koje je ovaj rad pokušao da odgovori bilo je da li i kako konotativna značenja pojedinačnih reči utiču na procenu konotativnog značenja parova pojmova. Drugim rečima, pokušali smo da ispitamo kako se značenje celine konstituiše

na osnovu delova koji je čine. Diskutovane su dve mogućnosti. Prva je da se konotativno značenje grupe reči iscrpljuje u pojedinačnim značenjima. To bi značilo da je konotativno značenje parova moguće potpuno objasniti pojedinačnim značenjima. Druga mogućnost koja je diskutovana bila je da je subjektivni doživljaj grupe reči nešto više od zbira pojedinačnih značenja. To bi značilo da se kombinovanjem različitih pojmova stvara novi kvalitet, koji nije prisutan u pojedinačnim pojmovima.

Na osnovu dobijenih rezultata mogli bismo reći da nijedna od mogućnosti ne važi, ili barem da nije potvrđena u ovom istraživanju. Ono što se pokazalo jeste da konotativno značenje grupe reči zavisi od konotativnog značenja prve i druge reči. Ono što je interesantno je da interakcija konotativnog značenja prve i druge reči generalno nije statistički značajna. Ovo ukazuje da konotativna značenja prve i druge reči u paru imaju različite uloge u konstituisanju konotativnog značenja para reči kao celine. Dalje, na slikama 1 i 2 se vidi da konotativno značenje prve reči određuje oblik krive, dok konotativno značenje druge reči određuje njenu visinu. Drugim rečima, konotativno značenje prve reči određuje da li će se grupa reči generalno proceniti kao pozitivna ili negativna, odnosno daje neki vid direkcije. Konotativno značenje druge reči određuje koliko će se grupe reči proceniti kao pozitivne odnosno negativne. Ovo bismo mogli da interpretiramo kao da konotativno značenje druge reči na neki način određuje valenciju. Opšti nalaz bi bio da konotativno značenje grupe reči zavisi od konotativnog značenja prvog i drugog pojma. Međutim odnos između njih nije prost. Oni se ne sabiraju, već vrše kvalitativno različite uticaje na subjektivni doživljaj celine. Ipak, ne bi se moglo reći ni da konotativno značenje grupe reči ima neki nov kvalitet u odnosu na pojedinačna konotativna značenja.

Što se tiče redosleda izlaganih pojmova u parovima, pokazalo se da on nema statistički značajan efekat na procenu konotativnog značenja parova ni po jednoj dimenziji. Izgleda da na subjektivni doživljaj celine ne utiče redosled pojmova, već sadržaj konotativnog značenja pojmova koji čine celinu. Ovo je interesantan nalaz, jer se u istraživanjima sličnog tipa pokazuje da redosled igra značajnu ulogu. Zato bi ovaj nalaz trebalo proveriti u nekom od sledećih istraživanja.

Karakteristika ovog istraživanja je to što su ispitivani samo parovi imenica. Dalja istraživanja bi mogla da se usmere ka povećanju broja pojedinačnih pojmova iz kojih se grupe sastoje. Tako bi trebalo pono-

viti istraživanje na grupama od tri, četiri ili više reči. To bi bilo interesantno ispitati da bi se videlo da li značaj pojedinačnih elemenata opada ili ostaje isti sa porastom njihovog broja. Moguće je da bi se u nekom takvom istraživanju pokazalo da samo konotativna značenja prvog i drugog pojma imaju značajan uticaj na subjektivni doživljaj grupe reči. Dalje, mogao bi se ispitivati i subjektivni doživljaj celih rečenica. Ovo je interesantno videti jer se u rečenicama različiti pojmovi dovode u relacije, pa bi se mogao ispitivati i uticaj određenih relacija na formiranje konotativnog značenja iskaza. Ipak, ova pitanja ostaju otvorena za dalja istraživanja.

Zaključak

Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da konotativno značenje pojedinačnih pojmova ima značajan efekat na procenjivanje konotativnog značenja parova tih pojmova. Takođe se pokazalo da redosled kojim su parovi imenica dati nema efekat na subjektivni doživljaj grupe reči. Dalje, konotativna značenja prve i druge reči imaju različit uticaj na procenu značenja para. Tako konotativno značenje prve reči određuje da li će par generalno biti procenjen pozitivan ili negativan. Ovaj vid uticaja nazvali smo direkcijom. Konotativno značenje druge reči u paru određuje koliko će pozitivno ili negativno parovi reči biti procenjeni. Ovaj vid uticaja nazvali smo valencijom. Opšti nalaz je da se konotativno značenje grupe reči kao celine može objasniti na osnovu pojedinačnih konotativnih značenja.

Literatura

Janković D. 1999a. Konotativni aspekt značenja: utvrđivanje latentnih dimenzija. *LEP saopštenje*, 65. Beograd: Filozofski fakultet, Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju

Janković D. 1999b. Konotativni aspekt značenja: konstrukcija konotativnog diferencijala. *LEP saopštenje*, 66. Beograd: Filozofski fakultet, Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju.

Osgood S., Succi G. J., Tannenbaum P. 1957. *The measurement of meaning*. Urbana: University of Illinois Press

Osgood C., May W., Miron M. 1975. *Cross-cultural universals of affective meaning*. Urbana: University of Illinois Press

Nevena Dačić, Bojana Vujović
and Nevena Todorović

Connotative Meaning of Pairs of Concepts

In this research we examined how some features of a noun affect the subjective impression of a pair of concepts containing that noun. We varied three features:

- 1) connotative meaning of the first word in the pair
- 2) connotative meaning of the second word in the pair and
- 3) the order in which the nouns in the pair were shown.

The stimuli were nine nouns divided in three groups:

- 1) nouns with negative standard scores on connotative meaning scales (nightmare, tumor and massacre)
- 2) nouns with standard scores close to zero (door, rock and comet)
- 3) nouns with positive standard scores (vacation, smile, success).

The experimental stimuli were combinations of these nouns. There were 60 subjects of both sexes, aged 16-19, students of Petnica Science Center. The subjects were asked to estimate the pairs of nouns on scales that measured connotative meaning. The scales were nine pairs of opposite adjectives, divided into three groups depending on the dimension of connotative meaning that the adjectives were measuring:

- 1) emotional-evaluational dimension
- 2) cognitive dimension
- 3) conative dimension.

The analysis of variance was applied on the obtained data. The results showed that there were significant effects of the connotative meaning of nouns on the connotative meaning of pairs. The order of nouns in the pair had no significant effect on any dimension of connotative meaning. The results also showed that connotative meaning of the first and second word had a different effect on the subjective impression of the pair. The first noun determined direction, e.g. whether or not the pair would be generally estimated as positive or negative. The second noun determined valention, e.g. how positive or negative the pair of nouns would be estimated.

